

**ÇİN EKONOMİSİNDEKİ REFORMLAR VE ÇİN'İN DÜNYA
TİCARET ÖRGÜTÜNE ÜYELİĞİ ÜZERİNE BİR
DEĞERLENDİRME**

Yrd. Doç. Dr. Metin SARAÇOĞLU
Gazi Üniversitesi, İİBF. İktisat Bölümü

Arş. Gör. Dr. Cengiz DURAN
Dumlupınar Üniversitesi İİBF. İşletme Bölümü

Özet

Bu çalışmada Çin ekonomisinde tarım, kamu işletmeleri, yabancı sermaye alanında yapılan reformlar ve Çin'in Dünya Ticaret Örgütü üyeliğine geçişi ele alınmıştır. Tarım alanında yapılan reform ile kolektif tarım yerine hane halkı sorumluluğu getirilmiştir. Kamu işletmeleri özel ve yarı özel işletmelere dönüştürülmüştür. Çin yabancı yatırımcıları çekebilmek için özel ekonomik bölgeler kurmuş ve bu bölgelerde, vergi ayrıcalıkları ve görelî olarak daha liberal dış politika rejimi uygulamıştır.

Çin'in APEC'e üye olması Dünya Ticaret Örgütü üyeliğine geçişini kolaylaştırmıştır. Çin Dünya Ticaret Örgütü'ne üyelik sonrasında tekstil, hazır giyim alanlarında ve elektronik sektöründe rekabet avantajını yakalamıştır. Bunun yanı sıra elektronik sektöründe Asya'nın üretim üssü haline gelmeye de başlamıştır.

Anahtar Kelimeler: Dünya Ticaret Örgütü, Yabancı Sermaye, Tarım Reformu, Kamu İşletmeleri Reformu, APEC

AN EVALUATION OF CHINA ECONOMY'S REFORMS AND CHINA'S MEMBERSHIP OF WORLD TRADE ORGANIZATION

Abstract

This study deals with China's economic reform of agriculture, public business foreign investment area and a member of World Trade Organization accession. The reform of agriculture area was brought household responsibility instead of community. Public business was transformed into private or half of the private business. China drew foreign investors attention to private economic area where was implemented privileged taxes and liberal trade regime.

China which had been a member of APEC, was facilitated a member of World Trade Organization accession. China is a member of World Trade Organization which takes advantage of textiles and clothing area and electronic sector. Besides the advantages of electronic sector begin to become supply base of production in the Asia.

Key Words: World Trade Organization, Foreign Capital, Reforms of Agriculture, Reforms of Public Business, APEC

GİRİŞ

Çin Halk Cumhuriyetinin nüfusu dünya nüfusunun % 20'sini oluşturmaktadır. Bu büyüklükteki bir ülkenin küresel ekonomiye entegre olması hem Çin hem de diğer dünya ülkeleri için ekonomik dengeleri değiştirmekte ve özellikle küresel ticaret kompozisyonunda büyük bir dönüşüme neden olmaktadır. Son 25 yıl içinde Çin Komünist hükümeti tarafından aşamalı olarak uygulanan reform süreci, 2001 yılında Çin'in Dünya Ticaret Örgütüne (DTÖ) üye olmasıyla hız kazanmış ve uluslar arası ekonomide güç dengesinin yeniden oluşmasına neden olmuştur(Dtmiiib; 2006: 5).

1. REFORM ÖNCESİ ÇİN EKONOMİSİ

Çin 1949 yılında yapılan komünist devrimden sonra, yaklaşık 30 yıl boyunca kendini dünyadan izole etmiştir. Hükümet bu dönemde

diğer ülkelerle sınırlı uluslar arası ticaret ve yabancı yatırımları kapsayan, “kendi kendine yeterlilik politikasını” takip etmiştir. Bu süreçte komünist ekonomik sisteme; çarpık bir piyasa yapısı ve etkinsiz bir bürokratik sistem adapte edilmeye çalışılmıştır. Bu dönemde Çin’de sadece geniş bir işgücüne oranla ciddi sermaye yetersizliğinin yanı sıra sanayileşmiş dünya ile karşılaştırıldığında son derece geri bir üretim teknolojisinin olduğu görülür. Çin’de ülkeyi merkezi planlı yapıdan, serbest piyasa ekonomisine kademeli olarak dönüştürmeyi hedefleyen ekonomik reformlar sayesinde bu ülke hızlı bir büyüme ve gelişme performansı göstermiştir(Öztürk vd, 2006: 62).

2. ÇİN EKONOMİSİNDE REFORM SÜRECİ

Aralık 1978’de Onbirinci Çin Komünist Partisi’nin yapmış olduğu kongre’de 1978 yılı Çin reformunun başladığı yıl olarak kabul edilmiştir. Bu dönemde, parti lideri olan Deng Xiapoing önderliğinde çeşitli reformlar ekonomide yapılmaya başlanmıştır. 1978 reformunun en önemli nedenleri arasında, Çin’de planlı ekonomi öneminde uygulanan ekonomik programın bu ülkede kıtlıkların önüne geçememesi ve diğer uzak doğu ülkelerinin uyguladıkları piyasa ekonomisinin iyi sonuçlar vermesi yer almaktadır(Şimşek,2006: 2).

1978 yılından sonra Çin, sosyalist piyasa ekonomisi altında ekonomik reformlara hız vermeye çalışmıştır. Bu nedenle 1989 yılında Uluslararası Para Fonu’na (IMF) üye olmuş, 1986 yılından sonra da Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Anlaşması’na (GATT) üyelik için başvurmuştur(Şimşek, 2005: 79). Çin ekonomisinde 1980’li yıllarda yapılan reform programlarıyla piyasa ekonomisine ilişkin düzenlemeler yapılmaya başlanmıştır. Bu amaçla ikili fiyatlandırma politikası takip edilmiş; Çin’de bazı mal ve hizmetlerin fiyatları kontrol altında tutulurken, diğer mal ve hizmetlerin fiyatlarının serbest piyasa ekonomisine belirlenmesine imkân tanınmıştır(Arısoy, vd, 2004: 2-3).

2.1. Tarım Reformu

Çin ekonomisinde tarımsal üretim ve bunun yarattığı istihdamın önemi büyüktür. Günümüzde Gayrı Safi Yurt İçi Hasıla’nın (GSYİH) yaklaşık % 15’i tarımsal üretimden kaynaklanırken bu oran toplam istihdamın da %40’ını oluşturmaktadır. Reformların başladığı 1978 yılında ise toplam istihdamın %80’ini tarım sektöründe yer almaktaydı.

22 Aralık 1978'de Çin hükümeti tarımsal etkinliği artırmak amacıyla üç karar almıştır (Tokatlıoğlu, 2006, s.107):

- Tahıl fiyatlarının alımında % 20'lik bir reel artış yapmak
- Devlet tarafından belirlenen kota üretiminde % 50'lik bir artışını sağlamak
- Tarımsal girdi fiyatlarında yaklaşık olarak % 10-15'lik oranında bir düşüş sağlamak

1978'lerin başındaki reform programlarıyla öncelikli olarak genel ekonomi içindeki tarımın göreceli payının artırılması hedeflenmiştir. Tarımsal ürün alımına yüksek fiyat uygulanmasından ve sektördeki yarı özelleştirmelerden dolayı 1980 içindeki GSMİH'da tarımın payı % 30'dan %33'e çıkmıştır. Fakat bu tarihten itibaren tarımın ekonomideki payı düşmeye başlamış ve 2002 yılında %15,4 kadar gerilemiştir. 1980'den sonra tarımın payı düşerken diğer sektörlerin payı artmıştır (Arısoy, vd, 2004, s.2-4).

Tarımsal işletmeler konusundaki en önemli reform, tarımda kolektif tarımın yerine hane halkı sorumluluğunun getirilmesidir. Böylelikle merkezi yönetim kolektif toprakların hane halklarına kiralanmasını sağlamıştır. Ayrıca toprağı kiralayan üreticiler, üretmek mecburiyetinde oldukları ürünleri belirli kotalar dahilinde üretmekte, kota fazlası ürünü ise piyasada serbestçe satabilmekteydiler. Çin devleti ilk başlarda hane halklarına toprağı 3 yıllığına kiraya veriyordu. Bu süre toprağın geliştirilmesi, yeni yatırımların işlerlik kazanabilmesi ve tarımsal verimliliği artırıcı uzun dönemli planlama için çiftçiyi motive etmediğinden dolayı kira sözleşmelerinin süresi 1984 yılında 15 yıla, 1994 yılında ise 30 yıla çıkarılmıştır(Tokatlıoğlu, 2006, s.107-108).

1970'li yılların sonlarında tarımda yapılmaya başlayan reformlar ile üretici kominlere ve kooperatiflere sağlanan inisiyatif kullanma hakkı tarım ürünlerinde büyük bir artışa neden olmuştur. Ülkedeki yerel güçlere verilen özerklikle Halk Kominleri sistemi ilçe ve köy işletmelerine dönüşmüş ve büyük kooperatifler biçimindeki bir örgütlenme ve kendilerine sağlanan yerel özgürlükler sayesinde verimliliklerini artırmışlardır(Hasgülers vd, 2004, s.61-62).

2.2. Devlet İşletmeleri Reformu

1978'lere kadar ekonomide devlet işletmelerinin ağırlığı yüksek iken, daha sonra yerel hükümetlerin denetiminde kolektif şirketler ile

özel girişimciler ve yabancı sermayeli kuruluşlar daha ön planda yer almaya başlamışlardır. Kamunun ekonomideki ağırlığının azalması kamu işletmelerinin özeleştirilmesiyle sadece açıklanamaz. Aynı zamanda özel sektörün kamu sektörüne göre daha hızlı büyümesi de çok önemli bir etkidir. Çin’de kamu işletmeleri geçen 20 yıl içinde radikal değişiklikler yaşamıştır. Bu işletmelerin yönetimlerine ilişkin değişimler piyasa koşullarına ait parametrelere göre yapılarak, kamu işletmelerinde ki partizan etkiler yok edilmiştir. Kamu işletmeleri özel ve yarı özel işletmeler olarak hem iç piyasaya hem de dış piyasada üretim yapar pozisyona geldiler. Hükümet kar etmeyen kamu firmalarından vergi almaz iken bu kurumlarda çalışan yöneticilerin ücretlerini de performansla bağlamıştır. Kamu işletmelerinin vergilendirilmesinde bir nevi götürü vergiye doğru gidilirken, ödenen vergiden sonraki kar da vergiden muaf tutulmuştur. Bununla birlikte hükümet aşamalı fiyat programını uygulamaya koymuştur. Bu işletmelere ürettikleri ürünü devletçe belirlenen resmi fiyat, resmi cari fiyat ve serbest piyasa fiyatı olmak üzere üç farklı fiyattan satabilme olanağı tanındı. Kamu işletmelerine üretim fazlalarının belirli bir kısmını serbest fiyattan satabilme yetkisi verildi. Serbest piyasada serbestçe oluşturulan bu fiyatların üst sınırını ise cari fiyat oluşturmaktadır. Ayrıca işletmelerin yönetim yapılarında yapılan reformlar gibi kazandıkları karların alıkonmasıyla ilgili reformlar da yapılmıştır. Bunun sonucunda işletmelerin finansal yapıları değişmiş ve öz sermaye oranı artmıştır. Böylelikle kamu işletmeleri 1985’te işletmeler yatırım için devlet bütçesinden % 24 oranında kaynak kullanırken bu oran 1993 yılında %6’ya düşmüş, öz sermayelerinin payı ise %47,7’den %62,5’e yükselmiştir(Kızıltan, 2003: 54-55).

Kamu işletmeleri endüstriyel çıktılarının %55’ini üretmekte ve şehirlerdeki işgücünün % 70’ini barındırmaktadır. Kamu işletmelerinin yöneticilerine 1985 ortalarında sadece ne kadar üreteceği değil aynı zamanda çalışanlara ne kadar ücret ödeneceğini belirleme yetkisi de verilmiştir. Kamu işletmeleri hala iflas tehlikesinden korunmakta ve işletmelerinde fazlalık olan iş gücünü işten çıkaramamaktadır(Zhuang, 2001: 563).

Kamu işletme yönetimi alanında yapılan reformlarının uygulanması sonucunda üç alanda önemli sonuçlara ulaşılmıştır(Tokatlıoğlu, 2006: 109):

- Merkezi planlama yerini aşamalı olarak pazar ekonomisine geçiş sürecine bırakmıştır. 1979 yılında Merkezi Planda belirtilen ve Devlet Planlama Komisyonu’nun belirlediği

üretilmesi gereken mal adedi 120 iken 1992'de bu 60'a inmiştir. Aynı dönemde devletin aldığı mal miktarı 188'ten 23'e düşmüştür. Genel bir değerlendirme yapılacak olursa 1978'de ekonominin planlanan kısmı %100 iken 1990'ların başında bu oran % 30'a düşmüştür.

- Reformlarla birlikte firmaların karların bölüşümü ile ilgili yeni bir mevzuat oluşturulmuştur. Bunun sonucunda, birçok şirket yöneticisine ne üreteceği ve nereye satacakları hakkında karar verebilme yetisi sağlanmıştır. Kısaca, devlet işletmelerine, hükümetten bağımsız sözleşme yapabilme yetkisi verilmiş ancak bunun yanı sıra yapılan sözleşmelerin finansal sonuçlarına da katlanabilme sorumluluğunu da vermiştir.
- Devlet işletmelerine merkezi plan haricinde de üretim yapma olanağı tanındığından dolayı bu plan çerçevesinde tahsis edilen kaynakların dışında da üretim girdisi sağlamak zorunda kalmışlardır. Kaynak tahsis sisteminin nispi olarak serbestleşmesi sonucunda da devlete ait olmayan işletmelerin özellikle köy ve kasabalara kurulmuş olan kolektif sahipli işletmelerin çoğalmasına neden olmuştur. 1978'de kolektif sahipli işletmeler toplam endüstriyel üretimin %22'sini gerçekleştirirken bu oran 1993 yılında % 56,9'a yükselmiştir.

2.3. Yabancı Sermaye

Doğrudan yabancı yatırımların girişine izin veren yasal düzenleme ilk olarak 1979'da yapılmıştır. Daha sonraki yıllarda Çin'e yabancı sermaye akışının artması için bir dizi önlemler de alınmıştır. Çin yabancı yatırımcıları cezp etmek için ülkenin diğer bölümlerine göre çevre ve alt yapı yatırımlarının daha iyi şekilde düzenlediği özel ekonomik bölgeler, ekonomik kalkınma bölgeleri ve sanayi parkları kurmuştur. Bu bölgelerde, vergi ayrıcalıkları ve görece liberal dış politika verimi uygulanmıştır. Özel ekonomik bölgeler, ekonomik kalkınma bölgesi ilan edilen yerlerde ekonomik düzenlemeler konusunda yerel yöneticilere geniş özerklikler tanımıştır. Bu bölgeler reformların uygulanması için bir tür laboratuvar görevini üstlenmiştir. Bununla birlikte bu bölgeler ulusal ve uluslararası pazarlar arasında bir türlü köprü görevini ifa etmişlerdir. Yabancı sermayeyi, ihracat programına uyumlu kılan ekonomiyi geliştirmek için teknolojiyi ve insan gücünü çekmekte kullanılan bu bölgelerden elde edilen deneyimler, ulusal ekonominin yapılandırılması içinde bir referans

olmuştur. Çin’de özel ekonomik bölgeler ilk kez 1979’da dört yerde kurulurken 14 kıyı kenti ve Hainan Adası açık kıyı kenti olarak ilan edildiği yıl 1984’tür. Bu özerk bölgeler 1980’li ve 1990’lı yıllara sürekli genişletilerek, ülkenin belli başlı kentleri yabancı yatırımcılara açık hale getirilmiştir. Günümüzde bu bölgelerin yatırım çekme konusunda birbiriyle rekabet ettiği de söylenebilir(Sezen, 2007:47-48). Ekonominin dışa açıldığı ilk yıllarda Çin’e gelen toplam doğrudan yabancı yatırımların yaklaşık üçte biri deniz aşırı Çin ülkeleri olan Hong-Kong ve Tayvan’dan gelmiştir. Deniz aşırı Çin ülkeleri emek yoğun sektörleri Çin’deki özel ekonomik bölgelere kaydırmışlardır(Öztürk vd, 2006: 69).

Çin’e yapılacak yatırımların miktarı 30 milyon doları geçmediği sürece projenin kabulü eyaletler tarafından yapılmaktadır. Yatırım tutarı 30 milyon doların düzeyine ise projenin kabulünü Devlet Planlama Teşkilatınca ya da Devletçe yapılmaktadır. Çin’in iç ve batı bölgelerinde yatırım yapacak şirketlere vergi indirimi sağlanırken ulaştırma ve enerji altyapısıyla ilgili yatırımlara %25 yerine % 15 vergi oranı uygulanarak yatırımlar belirli alanlara kanalize edilmeye çalışılmaktadır. Ayrıca Çin’de faaliyette bulunan işletmelerin 5 yıl içinde elde ettikleri karları yeniden yatırıma yöneltilirse % 40 oranına gelir vergisinden avantaj sağlamaktadır. Günümüze Çin’de açılan yabancı sermayeli işletmelerin yalnızca % 25 ortak girişim yoluyla olurken, geriye kalan % 75 oranında firmaların tamamı yabancı sermayeli yatırımlardır(Deik, 2007: 9). 1990’dan 2006 yılına kadar Çin’e gelen doğrudan yatırım miktarları Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1: 1990 – 2006 Yılları Arasında Çin’e Yapılan Doğrudan Yabancı Yatırımlar

Yıllar	Yabancı Sermaye Miktarı (Milyar Dolar)	Yıllar	Yabancı Sermaye Miktarı (Milyar Dolar)
1990	2,6	1999	40,3
1991	4,4	2000	40,7
1992	11,2	2001	46,8
1993	27,5	2002	52,7
1994	33,8	2003	53,5
1995	35,8	2004	54,9
1996	42,3	2005	60,2
1997	44,2	2006	69,5
1998	43,7	-	-

Kaynak: Saray ve Gökdemir, 2007: 15; Kto,2006: 19; Gökçek, 2007

Doğrudan yabancı yatırımların Çin'e yönelmesinin temel nedenlerini aşağıdaki gibi sıralanabilir(Kto, 2006: 19; Ugur ve Erol, 2004: 3):

- Çin'in temsil ettiği potansiyel büyüklük ve bundan kaynaklanan pazarların büyüklüğü veya tüketici sayısının çokluğu
- Politik ve sosyal açıdan ülkedeki istikrar ortamının oluşması
- Alt yapıda yapılan önemli iyileştirmeler
- Ekonominin büyüme devamlılığının ortalama olarak %7-9 civarında olması
- 2001 yılında DTÖ'ye giren Çin'in yabancı yatırımcılara hukuki açıdan güven vermesi
- Enerji ve işçi ücretlerinin düşüklüğü
- Kolay Arazi tahsisi ve benzer sanayi sektörlerinin bir yerde toplanması

1991 yılında doğrudan yabancı yatırımların Çin ekonomisindeki toplam üretim içindeki payının % 5,29 iken bu oran 2000'de % 22,51'e yükselmiştir. Bu bağlamda Çin'deki yabancı yatırımların bu ülkeye sağladıkları ekonomik yararın faydaları da yadsınamaz bir gerçektir. Çin'deki doğrudan yabancı yatırımlar daha çok sermaye ve teknoloji yoğun sektörlerle yöneldiği görülür. Bunun sonucunda da bu ülkedeki imalat sanayisinin yapısı değişmiş ve üretim kapasitesinde de önemli artışlar olmuştur. Bu konuya verilecek en iyi örneklerden biri; otomotiv sektöründeki binek otomobillerin 1990'da endüstri içindeki payı %8,33 olurken 1999'da bu oran % 31,4'e yükselmesi olarak gösterilebilir (Saray ve Gökdemir, 2007: 14-15).

Doğrudan yabancı yatırımların dış ticaretteki önemi büyüktür. Fakat çoğu çalışma göstermiştir ki doğrudan yabancı yatırımların Çin ekonomisinin iç yapısındaki performans göstergelerine de büyük katkısı vardır. Dış ticaret artması sadece ihracattaki çıktı miktarıyla açıklanamaz aynı zamanda teknolojinin yükselmesi ve Çin ekonomisindeki kaynakların etkin olarak dağılmasıyla da ilgilidir. Yabancı yatırımların Çin'in iç ekonomisine olan katkısı; teknoloji transferi, işletme yönetimindeki iyileşmeler, işçi sayısı ve ihracatın yükselmesiyle açıklanabilir. Hem dış ticaret hem de doğrudan yabancı yatırımlar Çin

ekonomisinin pazar ekonomisine geçişini hızlandırmış ve ülkedeki milli gelirin yükselmesine neden olmuştur. Çin ekonomisinde doğrudan yabancı yatırımlar sayesinde ülke içinde yapılan ticaret artmıştır. Bunun sonucunda Çin ekonomisindeki yerel pazar genişlemiş ve kamunun sahip olduğu işletmeler ve özel işletmeler arasında rekabetin şiddeti artmıştır(Zhang and Zhang, 2003: 51).

Son 20 yılda Çin'de yapılan doğrudan yabancı yatırımların tutarı 500 milyar doları bulmuştur. 1978'de Çin'de karma ekonomiye geçildiği döneme hiç yabancı sermayeli şirket yokken günümüzde yaklaşık olarak 400.000'den fazla çok uluslu şirket vardır. Yabancı yatırımların Çin ekonomisine çeşitli faydalar da sağlamaktadırlar. Birinci olarak, sabit sermaye yatırımların % 10'unu temsil eden yabancı yatırımlar ülke katma değerini yaratılmasına neden olmaktadır. İkinci olarak, yabancı sermayeli şirketler sayesinde yeni pazarlara girebilmektedirler. 2002 yılında yabancı sermayeli şirketlerin ihracatında % 25 düzeyinde artış olmuştur. Üçüncü olarak, yabancı sermayeli şirketler Çin'e 23 milyon kişiye istihdam sağlamakta ve devletin vergi gelirlerinin % 20'sini bunlar ödemektedirler(Pirler, 2004: 1; Kalaycı, 2005: 5).2006 yılı itibarıyla Çin'de 190 ülkenin ve dünyadaki 500 büyük firmadan 400'ünün yatırımı vardır. Çin'de bulunan doğrudan yabancı yatırımların kümülatif toplamı 692 milyar seviyesindedir. Bu yabancı sermayeli işletmelerin Çin ekonomisindeki katma değerini %27'sini yaratmakta ve dış ticaretin % 58'sini gerçekleştirmekte ve 24 milyon Çin vatandaşına istihdam olanağı sunmaktadır. Yabancı yatırımcıların Çin ekonomisine katkısı bu kadar büyük iken bu ülke 26 kayıtlı Türk firması faaliyette bulunmakta ve bunların yatırım tutarı da 25 milyon dolar seviyesindedir. Bu oran Çin'de bulunan yabancı yatırımların 0,004'üne karşılık gelmektedir. Çin'de bulunan en büyük Avrupalı yatırımcı olan Almanya'nın 3300 firması bu ülke faaliyette bulunmakta ve bu firmalar toplam yabancı yatırımlar içinde%13,8 pay almaktadır(Atlı, 2007: 3 ; Ugur ve Erol, 2004: 3).

Dikkat çekici bir nokta olarak Çin'in küresel doğrudan yatırımlarda adından giderek daha fazla bahsedilmektedir. Çin'in diğer ülkelerdeki yabancı doğrudan yatırımları 2005 yılına 11,3 milyar dolarken 2006 yılında 17,8 milyar dolara yükselmiştir. Bu yatırımların büyük bir kısmı siyasi yapı tarafından yönlendirilmektedir. Çin'in yabancı doğrudan yatırımları özellikle Afrika ve Latin Amerika ülkelerinde bulunmaktadır. Günümüze 49 Afrika ülkesinde 800'den fazla Çin işletmesi faaliyette bulunmaktadır. Çin'in 2002 yılında Afrika'yla olan ticaretin miktarı 2002'de 18,5 milyar dolarken 2006 yılında 55 milyar dolara yükselmiştir. Çin iş dünyası uluslar arası

ekonomiyle entegre oldukça ve bu ülkeye giren yabancı yatırımcılardan çeşitli teknoloji ve yönetim tekniklerini öğrendikçe yurt dışında yatırımlarının da artacağı yönünde bir beklenti vardır(Deik, 2007: 8).

3. ÇİN'İN DTÖ'YE GİRİŞİ

Çin'in DTÖ'ye üyeliğinden önce Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği'ne (APEC) girerek, DTÖ üyeliği için tecrübe kazandığı söylenebilir. APEC Japonya'nın önceliğinde 3,3 milyarlık dünya nüfusunun 2,2 milyarlık kısmını içine alan dünyanın en büyük pazarıdır. Üyeleri Japonya, Güney Kore, Çin, Tayvan, Hong Kong, Tayland, Singapur, Filipinler, Malezya, Endonezya, Bruno, Avusturalya, Papua Yeni Gine, Yeni Zelanda, Şili, Meksika, Amerika ve Kanada'dır. Çin'in APEC girmesi, Çin'in yerel pazarlarında ekonomik liberazasyon yapma sürecine yardımcı olmuştur. Aynı zamanda Çin'in APEC'te kurallara uyması için maruz kaldığı dışsal baskının ticaretinin liberazasyonu açısından da çok abartılmamalıdır. Çünkü APEC konsensüs şeklinde karar almayı yeğlemektedir ve bu ekonomik birliktelikte emsal grup baskısı vardır. Çin'in yerel reformları yapacağı taahhüdün şartları ve zamanlamasında politik olarak ihtiyaç duyduğu esneklik APEC tarafından kendisine verilmiştir. APEC'te bu birliktelikte olduğu gibi Çin'de gümrük tarifelerinin indirilmesi, yatırımlar için belirli şehirlerin açılması vb ekonomide liberazasyona ait çeşitli kararlar almıştır(Yang and Huang, 1999: 330-331; Yüksel, 1999: 67).

Çin 'DTÖ'ye girişi yaklaşık onbeş sene süren müzakerelerden sonra olmuştur. 1971 yılında Çin kendine yapılan üyelik önerisini ret ettikten sonra 1980'lerde tam üyeliği etkin hale getirmek için 1982 yılında DTÖ'ye gözlemci sıfatında katılmıştır. DTÖ'ye üyelik, Çin'in kapitalist sisteme entegrasyonu açısından çok önemli bir aşamadır. Buna ek olarak, bu üyelik ülkede yapılan liberal reformların daha da derinleştirmesinin önündeki engellerin kaldırılması olanağını da vermiştir(Sezen,2007:34). DTÖ'ye giriş kapsamında, Çin Halk Cumhuriyeti'nin mal, hizmetlerde pazara giriş ve fikri mülkiyet haklarında vermiş olduğu başlıca tavizler şunlardır(Deik, 2003: 9-10):

- DTÖ üyesi tüm ülkelere eşit muamele yapılacaktır. Tüm yabancı kuruluş ve kişiler ticaret hakları açısından eşit sayılacaktır.
- İç pazar ve ihracat için üretilen ürünler için farklı fiyat uygulamasına gidilmeyecektir.

- Üç yıl içinde tüm işletmeler çok kısıtlı sınırlar dışında tüm ürünlerin ithalat, ihracat ve dış ticareti serbest olacaktır.
- Fikri mülkiyet hakları açısından üyeliğe geçiş ile birlikte TRIPS anlaşması uygulamaya sokulacaktır.
- Üyeliğe geçişle birlikte ilk 12 yıl içinde Çin'de üretilen ürünlerin DTÖ üyesi ülkelerden de herhangi birinin iç pazarın zarar vermesi yada zarar verme tehlikesi doğarsa özel geçiş önemi koruma tedbirleri ilgili ülkelerce uygulamaya konulabilir.
- Gümrük tarifelerini belirli bir takvime bağlanmıştır. İndirimlerin büyük bir bölümü 2004 yılında, diğerleri ise 2010 yılına kadar yapılacaktır. Tüm tavizlerin ortadan kaldırılması sonucunda tarım ürünlerinde ortalama vergi %15'e, sanayi ürünlerinde ise %8,5 olacaktır.
- Tekstil ürünlerinde 2004 yılı sonunda tüm DTÖ üyesi ülkeler kotaları kaldıracaktır.
- Telekom hizmetlerinde, üyeliği takiben yabancı hizmet sağlayıcı firmalar Çin firmaları ile ortak yatırım yapabileceklerdir. Yabancı hisseler ilk yılda %25, ikinci yılda %35 ve dördüncü yılda %49 çıkarılacak ve beşinci yılın sonunda hizmet alanların sınırlayan coğrafi sınırlamalar kaldırılacaktır.
- Bankacılık hizmetlerinde üyeliğin ilk yılında yabancı finans kurumları müşteri kısıtlaması olmaksızın döviz işlemi yapacaklardır. İkinci yılda Çin parası cinsinden işlemleri yapabileceklerdir.
- Sigortacılık hizmetlerinde, hayat sigortası dışındaki sigorta çeşitlerinde %51 üst sınır olarak yabancı hisseli şirketler kurulabileceklerdir. Üyelikten iki yıl sonra ise bu oran % 100'e çıkarılabilir.
- Turizm, eğlence ve taşımacılık alanında üyeliği takiben 3 ila 5 yıl içinde %100 yabancı sermayeli şirketler kurulabilecektir.

3.1. Çin'in Dünya Ekonomisine Yaratacağı Etkiyle İlgili Senaryolar

Çin'in DTÖ'ye müzakerelere vaat ettiğini yerine getirdiği takdirde, çeşitli kesimlerce, DTÖ'ye katılımın etkileri konusunda tahminlerde bulunmuşlardır. Çin'in DTÖ'ye katılması durumunda, bu

ülkedeki monopol eğilimlerinin kırılacağını ve bunun yararının da ciddi ölçüde Çin ekonomisine fayda sağlayacağı belirtilmiştir. Çin'in DTÖ'ye üyeliği son zamanlarda uluslararası ticaretteki en önemli olaylarından biridir. Zira Çin müzakerelerde gerek dış ticarete gerekse yabancı sermaye girişinde serbestlik sağlanması taahhüt etmiştir. Bu taahhütler gerçekleştiği zaman, hem Çin hem de onun ticaret ortakları üzerinde bir takım etkiler yaratacaktır. Çin'in ticaretine getireceği serbestlikle Asya ülkelerinin bu ülkeye olan ihracattın artıracığı beklenmektedir. Çin'le ortak üçüncü pazarlara ihracat yapan ülkeler, Çin'le aralarındaki rekabetin artmasından dolayı ihracatlarını ve/veya fiyatlarını düşürmek mecburiyetinde kalacaklardır. Diğer yünden, Çin'in ticaret ortakları Çin'in artan ihracatlarıyla ithalat maliyetini de düşürebileceklerdir. Burada hangi etkinin ağır basacağı, o ülkenin ihracatı ile Çin'in ithalatı arasındaki tamamlayıcılığın derecesine bağlıdır. Ancak, Çin'in DTÖ'ye üyeliğinin hem pozitif hem de negatif etkileri olsa da, Dünya ticaretini gelişimi açısından pozitif etkilerinin negatif etkilerden daha fazla olacağı beklenmektedir(Şimşek, 2005: 80; Arisoy, vd, 2004: 8-12).

Çin'in DTÖ'ye girmesinin gelişmekte olan ülkelere ziyade gelişmiş ülkelere fırsat sunacağı tahmin edilmektedir. Buna örnek olarak Amerika'da sunulan her türlü hizmet gibi ilgi uyandıran konular için ayrıcalıklar hakkında pazarlıklar yapan gelişmiş ülkelerdir. Çin'in hızla büyüyen endüstrisine ara girdiler sağlayan Güney Doğu Asya Ülkeleri Birliği (ASEAN) (Endonezya, Malezya Filipinler, Singapur ve Tayland) ülkeleri, Latin Amerika'daki ve Afrika'daki gelişmekte olan ülkelere daha iyi fiyat vereceklerdir. Çünkü gelişmekte olan bu ülkeler Çin'in şu anki hakim olduğu emek yoğun kısımlardan bağımsız da değildir. Çin ekonomik olarak ilerlemeye devam ettiği müddetçe Çin'li üreticiler dışında yarı teknolojik parçaları ihraç eden ülkelerin ihracatlarında azalma görülecektir. ASEAN ülkeleri endüstriyel ülkelerdeki gelirlerini kaybetmekle kalmayıp, bir önceki dönemde elde ettikleri tecrübe ve ünden de mahrum kalacaklardır. Her geçen güne Çin ekonomisine bağımlılığı da biraz daha artacaktır(Shenkar, 2005: 172).

Kısa dönemde Çin'in DTÖ'ye katıldığı zaman en çok etkilenerek acı çekecek endüstriler; geleneksel tarım sektörü, kimyasal endüstrisi, kâğıtla ilgili ürünler, demir ve çelik endüstrisi olacaklardır. Telekom ve otomotiv sektöründe, finans, sigorta, yüksek teknolojik ürünlerde, internet ve hareketli resim yapımları gibi alanlarda da rekabet şiddetlenecektir. Uzmanların diğer bir bölümü de Çin'in işgücü yoğunluklu tarımsal üretim alanlarında en yüksek yararı sağlayacağı görüşünü paylaşmaktadır. İşçi yoğunluklu tarımsal ürünler örnek

olarak hayvan yetiştiriciliği, su ürünleri, kümes hayvanları, bahçivanlık, vb. gösterilebilir(Jun, 2001: 51).

Çin ve Tayvan'ın DTÖ'ye üye olması durumunda dünya ticaretine ne kazandırdığını anlamak amacıyla, 1995'deki makro verileri kullanarak 2000 yılında bir simülasyon çalışması yapılmıştır. Simülasyon çalışmasının birinci kısmında statik sermaye yapısına uygun olan durumla, ikinci olarak da istikrarlı sermaye yapısına uygun olan durum dikkate alınmıştır(Chow, vd, 2001: 422);

Uluslararası ticaret şartları açısından Çin ekonomisini oluşturan üç ekonominin gelişimi statik ve istikrarlı sermaye yapısı açısından incelendiğinde, bu üç ekonomide çeşitli farklılıklar olduğu görülür. Çin'in DTÖ'ye girmesiyle birlikte, ticari şartlar Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) ülkeleri(OECD ülkelerinin beşi alınmıştır. Bunlar Amerika, Kanada, Japonya ve Batı Almanya'dır.) açısından iyileşirken, Güney Asya, Meksika ve Merkezi Amerika ülkeleri ve Gelişmekte olan ülkeler açısından kötüleşecektir. Bunun nedeni Çin'in dünyaya ihraç ettiği mallar arasında genellikle işçi ağırlıklı üretimi olan mallardan oluşmaktadır. Bu malların da ikamesinin Gelişmekte olan ülkelerde üretilen mal gruplarının benzeridir. Böylelikle Çin'in DTÖ'ye girmesiyle birlikte aynı ürün grubunu üreten ülkeler arasında rekabet artmış ve fiyatlar aşağı tarafa doğru düşme eğilimi göstermiştir. Bunun tam tersi olarak da, Çin'in sermaye ithalatını ve teknoloji ağırlıklı ürünlerin ithalatını OECD ülkelerinden sağlamıştır. Böylelikle Çin'in DTÖ'ye girmesiyle endüstrileşmiş ülkeler ticari şartlar açısından önemli avantajlar sağlamıştır. Bu ticari döngü içerisinde Çin ve Tayvan'ın DTÖ'ye girmesi DTÖ' nünde yararına olmuştur(Chow, vd, 2001:426-427). İstikrarlı sermaye piyasasında güncel fiyatlar ile yapılan simülasyon sonuçları, Amerika'nın açısından incelendiğinde, yiyecek ve tarımsal malların ihracatında artış sağlandığı görülür. Bu sonuçlar yorumlandığında Çin ekonomisini oluşturan (Çin, Tayvan ve Hong-Kong) ülkelerinin DTÖ'ye katılmaları sonucunda Amerika tarımsal ürünlerde karşılaştırmalı üstünlüğü elde ederken Çin ise tekstil ve giyim ve hafif üretim alanında avantaj sağlamıştır. Çin'in DTÖ'ye katılması ile birlikte Çin, kaynaklarını daha az rekabetsel avantaj sağladığı tarımsal ve yiyecek alanından çekerek daha fazla rekabetsel avantaj sağladığı alanlara aktarmıştır. Hong-Kong ihracatındaki giysi kısmında çok sert bir düşüşe rastlanmıştır. Bu düşüş Hong-Kong'un Çin'le girdiği rekabete dayandırılabilir. Hong-Kong hafif üretim, ara mal üretimi ve makinede Çin ve Tayvan'dan sonra artış sağladığı görülür(Chow, vd, 2001: 429-432).

Çin ekonomisinin geleceğiyle ilgili Çin Başbakanı ile yapılan bir görüşmede; Çin'in gelecek on yıl içinde Modernizasyon yatırımlarının devam edeceğini, sabit sermaye mallarına yapılacak yatırımların yıllık %10 artacağını ve ithalatlarının da 10 yıl içinde 2 trilyon doları geçeceğini ve Çin'in en hızlı büyüyen ülke olacağını düşünmektedir. Ayrıca yabancı yatırımcılara enerji, taşımacılık ve diğer altyapı alanlarını (bankacılık, sigortacılık, turizm, perakendecilik işletmeleri vb) açarak büyümelerine hız katacaklarını söylemiştir. Aynı zamanda ekonomik büyüme ve ilerlemeyle ilgili reform ve dışa açılma politikalarının da devam edeceğini belirtmiştir(Wu, 2000: 19).

3.2. Çin DTÖ Üyeliği Sonrası

Çin'in DTÖ'ye uyumu ile ilgili Aralık 2003 tarihinde DTÖ meclisine sunulan raporda; Çin'in gümrük vergilerinin azaltılmasıyla ilgili alanlarda çoğu sorumluluğu yerine getirdiği görülmüştür. Fakat ABD için önemli olan birkaç sektörde sorumluluklarını yerine getirmemiştir. Bu raporda 2002 raporunda sorunlu alanlar olan, tarım ve hizmet sektörü fikri mülkiyet hakları ve şeffaflıkla ilgili sorunların devam ettiği belirtilmektedir. Ayrıca raporda yabancı rakiplere karşı planlı bir ayrımcılıktan bahsedilmektedir. Bununla birlikte Çini yerli üreticilere yardım etmekle suçlanmaktadır. Yerli üreticilere sağlanan bu yardımlar makinelerden, petrokimyasallara ve biyo tıp alanlarındaki birçok üründe yapılmaktadır. Aynı zamanda yarı iletkenler ve gübre gibi başka alanlarda da Katma Değer vergisi indirimlerden yabancı yatırımcılar değil, yerel üreticiler yararlanmaktadır. 1 Ocak 2004 tarihinde, Çin yerel üreticilerinin ihracat malları üzerindeki vergilerini %17'den %3'e indirgemıştır. Fakat otomobil parçaları gibi önemli üretim hatlarındaki ürünlerde bu indirime gitmemiştir(Shenkar, 2005: 247-248).

Çin'in DTÖ'ye girmesiyle birlikte, Çin'de dış ticarete belirli firmalara tanınan ithalat ve ihracat hakkı uygulamalarına son verilmiştir. Bunun yerine kayıt uygulamasına başlanılmış ve ithalat ve ihracat için belirli koşulları sağlayan firmalara ticaret hakkı verilmesi hükme bağlanmıştır(Dtmiiib, 2006: 16).

ABD'nin ticaret temsilciliği, Çin'in ihracata vermiş olduğu sübvasyonların Çinli ihracatçılara adil olmayan rekabet üstünlüğü getirdiğini belirtmiştir. Çin imalat ürünlerinin ihracatını vergi indirimi, vergi muafiyeti gibi sübvasyonlar ile teşvik ederken bu ülkede faaliyette bulunan üreticileri bazı ekipman ve ürün gruplarında yerli malı

kullanmaya yönelten bir dizi önlem programını da aynı zamanda uygulamaktadır. ABD'li yetkililer, Çin'in DTÖ tarafından belirlenen "ihracat ve ithal ikamesi sübvasyonlarının uygulanmaması" yönündeki kararını ihlal ettiğini öne sürmektedirler (Tüsiad, 2007: 7).

Çin'in DTÖ üyeliğinden sonra ekonomik yükselişi Amerika'da daha fazla hissedilirken Avrupa Birliği (AB) ülkelerinde daha az oranda hissedilmiştir. Ekonomik yükseliş teknoloji yoğun alanlardan ziyade emek yoğun ve düşük yada düşük yada orta düzey teknoloji alanlarında daha fazla olmuştur. Çin ABD'de ayakkabı, oyuncak, ev ve ahşap mobilyada daha çok öndedir. Aynı zamanda Çokelyafıllar anlaşması ile Çin DTÖ'de tekstil ve hazır giyim alanlarında da ön plana çıkmak üzeredir. Üç yıl önce, ABD'de Çin'e dönük fiber bavullar üzerindeki kotalar kaldırıldığında, bu konuda en fazla zarar uğrayan ABD'ye bu alanda ihracat yapan ülke Meksika olmuştur. Çin'in emek yoğun alanlarına ilerlemesi bu alanda üretim hattını terk eden ABD'yi fazla etkilemez. Asıl etki bu alanlarda üreticilerini sübvasyon ve ticari korumay ile birlikte koruyan ülkelere olacaktır. Bu alanda ABD'e Kauçuk ve plastik Ayakkabı Birliği bir araştırma yapmıştır. Bu araştırma sonucunda ABD'de 17 çeşit kauçuk, bez ve plastik/koruyucu ayakkabı üretilmektedir. Bu ayakkabı çeşitleri piyasada satılan ayakkabıların ancak %5'ni oluşturmaktadır (Shenkar, 2005: 154).

Çin'in DTÖ'ye üyeliği sonrasında, sahip olduğu düşük maliyet avantajının da etkisiyle ihracat ürünleri uluslar arası pazarda egemenlik kurmuştur. Başta ABD olmak üzere diğer ülkelerin bu konuda rahatsızlığı da artmıştır. Bu rahatsızlığın en temel sebebi, normalden düşük değerinde olan Çin parası "Yuan'ın" Çin'in düşük maliyet avantajıyla birleşince söz konusu ülkelerin yerel pazarlarda ve üçüncü pazarlarda rekabet edilmesi güç koşullara yol açmıştır. Diğer açıdan bakıldığında ise bu durum, Çin'e mal satmayı da giderek zorlaştırarak söz konusu ülkelerin Çin ile olan ticaret açıklarını hem ithalat hem de ihracat yönünden olumsuz olarak etkilemektedir. Bu konuda ABD Çin'den ulusal parası olan "Yuan'ı" dalgalanmaya bırakmasını veya ciddi bir revalüvasyon yapmasını talep etmektedir (Atlı, 2007: 1).

Çin'in 2002-2005 yılları arasındaki ekonomik büyümesi DTÖ ile ilişkilendirilebilir. 2002 yılından bu yana Çin ekonomisi SARS salgınının ekonomik etkilerine rağmen 2003 yılında % 9,1 büyümüş ve petrol tüketimi % 31 oranında artmıştır. Bu büyümeyle birlikte Çin'in GSYİH'sı 1,4 trilyonu aşmış ve ilk defa Çin'de GSYİH kişi başına 1000 doları aşmıştır. Ayrıca bu dönemde Çin 54 Milyar dolar yabancı

sermayeyi çekmeyi de başarmıştır. Bununla birlikte takip eden yıllarda da Çin yüksek ekonomik büyüme oranlarını sürdürmüştür. Aynı zamanda Çin'in DTÖ'ye üyeliği sonrasında 2005 yılında Çin'e karşı uygulanan kotaların kaldırılması sonucunda ABD'ye ihraç ettiği hazır giyim sektöründeki payı %18'den %50'ye yükselmiştir. Yine aynı biçimde AB pazarındaki hazır giyim sektöründeki ihracatı %18'den %29'a yükselmiştir. Çin DTÖ'ye üyeliği sonucunda elde ettiği ihracat avantajının yanında Asya'nın elektronik sektöründe üretim üssü haline gelmeye de başlamıştır. Çin'in elektronik sektöründe kazandığı rekabet avantajından dolayı Asya ülkeleri üretim merkezlerini buraya kaydırmaya başlamıştır. OECD'nin hazırladığı rapora göre Çin'in DTÖ'ye üyeliğinin iki yönlü sonuçları üzerinde durulmuştur. Bunlar-dan birincisi, Çin'in giderek büyüyen imalat sektörü için pazar bulma riski ortadan kalkmıştır. İkincisi, uluslar arası pazardaki ithalatçılar için eskisinden daha güvenilir bir tedarikçi durumuna gelmiştir (Saray ve Gökdemir, 2007: 17-18).

19 Şubat 2007 tarihinde Avrupa Birliği ülkeleri Brüksel'de Çin'in kilit sektörlerinde AB firmaları için fırsatları değerlendirmek için bir toplantı yapmışlardır. Bu çalışma sonucunda, AB ihracatçıları için yeşil teknoloji olarak ifade edilen çevre dostu teknoloji ürünleri, hizmet sektörü ve yüksek katma değeri olan ürünlerde başlıca fırsatları olduğunu ortaya çıkarmıştır. Bununla birlikte, bu çalışmada AB ürünlerinin Çin pazarına girerken hala ciddi engeller ile karşılaştığı ve bu ülkenin telif haklarının hala yeterince korunmadığı belirtilmiştir. Çin'e telif hakkı hırsızlığı nedeniyle AB makine üreticilerinin zararı yaklaşık olarak kazançlarının %20'si dolaylarında olduğu belirtilmiştir. Aynı zamanda Çin gümrük dışı engellemeleri sonucunda AB firmalarının yıllık kaybının 21,4 Milyar dolar olduğu belirlenmiştir (Tüsiad, 2007: 6-7).

Çin'in DTÖ'ye taahhüt ettiği 2005 yılında tekstil sektöründe kotaların kaldırılmasıyla birlikte 1992-2004 döneminde Çin ürünlerine rekabet avantajı yakalayan Türk hazır giyim ürünlerinin 2005 yılında Avrupa Birliği pazarında rekabet avantajını kaybedeceği beklentisi vardır(Çakmak, 2006: 11). 2005 yılından itibaren Çin malları Türkiye'de serbestçe satılabilmektedir. Türkiye'deki alım gücünün düşüklüğü talepte kayma yaparak ucuz Çin mallarına yöneleceği beklenmektedir(Aygün, 2004). Çin'in Türk ekonomisini bir tehdit olarak algılanmasının fırsata dönüştürülmesi gerekir. Türkiye'nin iç pazarında Çin'in tehdit olarak algılanmasının nedeni Çin mallarının hızla artan ithalatından kaynaklanmaktadır. Ankara Ticaret Odasının hazırladığı raporda; Çin mallarının maliyet avantajı ile Türkiye pazarının bazı

kalemlerde % 95'ini ele geçirdiği belirtilmektedir. Ayrıca kaçak yollardan yurda giren Çin malları nedeniyle Türkiye'nin vergi kaybı da söz konusudur (Atlı, 2007: 2).

4. SONUÇ

Çin ekonomisinde yapılan reformlar, üç ana başlık altında ele alınmıştır. Bunlar sırasıyla, tarım, devlet işletmeleri ve yabancı sermaye reformlarıdır. Tarım alanında yapılan en önemli reform tarımsal işletmeler ile ilgilidir. Bu reformla kolektif tarımın yerine hane halkı sorumluluğunun getirilmiştir. Kamu işletmelerinin yönetimlerine ilişkin değişimleri piyasa koşullarına ait parametrelere göre yapılmıştır. Kamu işletmeleri özel ve yarı özel işletmelere dönüştürülerek hem iç piyasaya hem de dış piyasa üretim yapar pozisyona getirildi.

Çin yabancı yatırımcıları çekebilmek için ülkenin diğer bölümlerine göre çevre ve alt yapı yatırımlarının daha iyi şekilde düzenlediği özel ekonomik bölgeler kurmuştur. Ayrıca bu bölgelerde, vergi ayrıcalıkları ve görelî olarak liberal dış politika rejimi uygulamıştır. Buna ek olarak bu bölgelerde ekonomik düzenlemeler konusunda yerel yöneticilere daha geniş özerklikler tanımıştır. 2006 yılı itibarıyla Çin'de 190 ülkenin doğrudan yabancı yatırımların toplamı 692 milyar seviyesindedir. Bu yabancı sermayeli işletmelerin Çin ekonomisinde yaratılan katma değer %27'sini ve dış ticaretin % 58'sini oluşturmaktadır. Ayrıca 24 milyon Çin vatandaşına istihdam olanağı sunulduğu düşünüldüğünde Çin hükümetinin doğrudan yatırımları çekmede ne derece başarılı olduğu da anlaşılmaktadır. Ayrıca Çin'in diğer ülkelerde yaptığı doğrudan yatırımlar da giderek artmaktadır. 2006 yılında bu miktar 17,8 milyar dolar seviyesindedir. Doğrudan yabancı yatırımların Çin ekonomisinin iç yapısındaki performans göstergeleri olan; teknoloji transferine, işletme yönetimindeki iyileşmelere, işçi sayısına ve ihracatın yükselmesine önemli katkısı vardır. Doğrudan yabancı yatırımlar ülkenin dış ticaretini artırırken aynı zamanda ülkede kullanılan teknoloji seviyesinin yükselmesi ve ekonomisindeki kaynakların daha etkin olarak dağılmasını da sağlamaktadır. Bununla birlikte doğrudan yabancı yatırımlar Çin ekonomisinin pazar ekonomisine geçişini hızlandırmış ve milli gelirin yükselmesine neden olmuştur.

Çin'in DTÖ'ye üyeliğinden sonraki ekonomik yükselişi Avrupa Birliği ülkelerinden daha çok Amerika'da hissedilmiştir. Çin'in ekonomik yükselişi teknoloji yoğun alanlardan ziyade emek yoğun ve

düşük yada düşük yada orta düzey teknoloji alanlarında daha fazla olmuştur. Çin tekstil ve hazır giyim alanlarında daha fazla rekabet avantajı kazanmıştır. Türk hazır giyim ürünlerinin Avrupa Birliği pazarında rekabet avantajını kaybedeceği beklentisi de vardır. Bunun yanında Çin, Asya'nın elektronik sektöründe üretim üssü haline gelmeye de başlamıştır. Ayrıca Çin'in DTÖ'ye üyeliğinin iki yönlü sonucu vardır. İlk olarak Çin'in giderek büyüyen imalat sektörü için artık pazar bulma riski ortadan kalkmıştır. İkinci olarak, uluslar arası pazardaki ithalatçılar için Çin eskisinden daha güvenilir bir tedarikçi durumuna gelmiştir.

Avrupa Birliği ihracatçıları, çevre dostu teknoloji ürünleri, hizmet sektörü ve yüksek katma değerli ürünlerde Çin'e yapacakları ihracatlarda daha avantajlı olduklarını saptamışlardır. Aynı zamanda, bu çalışmada AB ürünlerinin Çin pazarına girerken hala ciddi engeller ile karşılaştığının ve bu ülkede hala telif haklarının yeterince korunmadığının üzerinde de durulmuştur.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- ARISOY, Ebru., BAYAR, Güzin., ve SORANLAR, Burak., "Asya'nın Devi: Çin Halk Cumhuriyeti" ***Dış Ticaret Dergisi***, 32, Temmuz 2004,s:1-17
- ATLI, Altay., "Çin, ABD ve Yuan Savaşları" ***Asya'da Gündem, Bahçeşehir Üniversitesi: Asya-Pasifik Araştırmaları ve Uygulama Merkezi***, Sayı 6, 12 Haziran 2007, s:1-6
- ATLI, Altay., "Türkiye Çin Halk Cumhuriyeti Ekonomik İlişkiler İçin Bir Yol Haritası" ***Asya Pasifik'te Gündem***, Bahçeşehir Üniversitesi: Asya-Pasifik Araştırmaları ve Uygulama Merkezi, Sayı 7, 6 Ağustos 2007, s:1-7
- AYGÜN, Sinan., "Çin'in Kendi Üreticilerine Sağladığı Avantajları, Türkiye'de Kendi Üreticisine Sağlamalıdır" ***İşveren- Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu***, Mart 2004, http://www.tisk.org.tr/isveren_sayfa.asp?yazi_id=911&id=53 Erişim Tarihi:12. 12. 2007
- CHOW, Peter, C.Y., TUAN, Francis, C., WANG, Zhi., "The Impact of WTO Membership on Economic/Trade Relations among the Three Chinese Economies: China, Hong Kong and Taiwan" ***Pacific Economic Review***, 6: 3 (2001), p.419-444

- ÇAKMAK, Aynagöz, Özge., "Çin'in DTÖ'ne Üyeliği ve Avrupa Birliği Piyasasında Türkiye Hazır Giyim Sektörü"www.sbe.edu.tr Yıl.3, Cilt.3, Sayı.5, Dönem 2006
- DEİK, **Çin Halk Cumhuriyeti Ekonomisi ve Türkiye ile İlişkiler**, Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu, Ocak 2003, www.deik.org.tr
- DEİK, **Çin Halk Cumhuriyeti Ülke Bülteni**, Eylül 2007, www.deik.org.tr Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu, 32, Temmuz 2004, s.1-17
- DTMİB, **Çin Halk Cumhuriyeti Ülke Raporu 2006**, Dış Ticaret Müsteşarlığı İstanbul İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliği, 2006 İstanbul http://www.lib.org.tr/IIB_Portual/Dokuman/CIN%202006pdf
- ENER, Meliha ve YELKİKALAN, Nazan., "Çin'in Dünya Ticaret Örgütü'ne Türkiye'nin Tekstil Konfeksiyon Sektörüne Olası Etkileri ve Çözüm Önerileri"www.econ.utah.edu/~ehrbarec2002pdfP221pdf, Erişim Tarihi:1.11. 2007
- GÖKÇEK, Deniz., " 2006 Yılında Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımı"<http://www.aksam.com.tr/yazar.asp?a=99796,10,12>, Erişim Tarihi: 27.11.2007
- HASGÜLER, Mehmet., ULUDAĞ, Bülent, Mehmet., ENER, Meliha., YELKİKALAN, Nazan., "Çin'in Politik ve Ekonomik Dönüşümünün Dünyaya Etkileri", **Maltepe Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi**, 2004/2 s.57-79
- JUN, Tang, Joining the WTO, "The Employment Problem and How to Deal with It", **The Chinese Economy**, Vol.34, No.3, May-June 2001, s.51-72
- KALAYCI, İrfan., " Dünya Ekonomisini "SARS"an Bir Ülke: Post Komünist Çin" **e-konomist dergi**, file://F: çin-ekonomisi241007 e-konomist dergi-çin.htm 26.10.2007
- KIZILTAN, Alaattin., "Tek Kutuplu Bir Dünyada Çin Halk Cumhuriyeti'nin 'Süper Güç' Olabilirliği", **Cumhuriyet Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi**, Cilt.5, Sayı.1, 2003, s.45-66
- KTO, **Ülke Raporu; Çin Halk Cumhuriyeti**, Konya Ticaret Odası, Etüt Araştırma Servisi, 2006, http://www.kto.org.tr/dosya/cin_rapor.pdf
- ÖZTÜRK, Serdar., SÖZDEMİR, Ali., GÖVDERE, Bekir., "Çin: Washington Uzlaşmasından Beijing Uzlaşmasına", **Cumhuriyet Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi**, Cilt.7, Sayı.1, 2006 s.61-73
- PİRLER, Bülent., "Başyazı: Çin Tehlikesini Avantaja Dönüştürmek Mümkün mü?", **İşveren- Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu**, Mart 2004 http://www.tisk.org.tr/isveren_sayfa.asp?yazi_id=908&id=53

Kamu-İş; C:10, S:1/2008

SARAY, Ozan, Mehmet., ve GÖKDEMİR, Levent., Çin Ekonomisinin Büyüme Aşamaları” *e-Journal of Yasar University*, Vol:2, No:7, 2007, s:1-23

SEZEN, Seriyee., “Çin Halk Cumhuriyeti’nde Sosyalist Piyasa Ekonomisine Dönüşüm” *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt.40, Sayı.1, Mart 2007 s.27-56

SHENKAR, Oded., (2005) **ÇİN YÜZYILI Yükselen Çin Ekonomisi: Küresel Ekonomiye, Güç Dengesine ve de İşinize Etkileri**, Çev. Semih Türkoğlu, Truva Yayınları, 2007, İstanbul

ŞİMŞEK, Mevlüdiye., “Çin Halk Cumhuriyeti’nin Dünya Ticaret Örgütüne (WTO) Üyeliğinin Ekonomik Etkileri ve Çin’in Geleceğine İlişkin Senaryolar” *Yönetim ve Ekonomi*, Yıl:2005, Cilt:12, Sayı:2, s:77-90

ŞİMŞEK, Mevlüdiye., ”Değişen Dünya Koşullarında Çin Halk Cumhuriyeti ve Dış Ticaret Bakımından Türkiye-Çin Arasında Yaşanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri” *Erciyes Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi* Ocak-Haziran 2006, Sayı:26, s:1-23

TOKATLIOĞLU, İbrahim., “Bir Kalkınma Stratejisi Olarak Çin Halk Cumhuriyeti Ekonomik Reformları:1978-1990 Dönemi” *TİSK Akademi*, Cilt.1 Sayı.1 2006/1 s.100-123

TÜSİAD, “Uluslar Arası Kurumlarda Ve Türkiye’de Çin Bağlantılı Gelişmeler” *TÜSİAD Dış İlişkiler Bölümü & TÜSİAD International*, TÜSİAD, Sayı:3, 21 Mart 2007 s.1-9

UGUR, Fatih ve EROL, Osman “Seddi Aştılar” Sayı.525, 27.12.2004,www.aksiyon.com.tr.htm. *Haftalık Haber Dergisi*

WU, Bangogo.,” Chinese Economy in the 21 st Century” *Presidents &Prime Ministers*; Jan/Feb2000, Vol. 9, Issue1, s:16-19

YANG, Yongzheng and HUANG, Yiping., “How Important Is APEC to China?”, *National Centre For Development Studies*, Australian National University, Australian Economic Papers, September, 1999 s.328-342

YÜKSEL, Öznur., *Uluslararası İşletme Yönetimi ve Türkiye Uygulamaları*, İkinci Baskı, Gazi Büro Kitabevi Tic. Ltd. Sti. 1999, Ankara

ZHANG, Xiaobo and ZHANG, H. Kevin., “How Does Globalization Affect Regional Inequality within a Developing Country? Evidence from China” *The Journal of Development Studies*, Vol.39, No.4, April 2003, s.47-67

ZHUANG, Juzhong., “Estimating Distortions in the Chinese Economy: A General Equilibrium Approach”, *Economica*, 1996, vol.63, s.543-568